

VI. Zróżnicowanie jakości życia ludności na świecie

1. Jakość życia ludzi

Wstęp

- Podobnie jak w przypadku poprzedniego działu zachęcam do systematycznej własnej pracy w celu jak najlepszego przygotowania do matury (czasu jest coraz mniej – stąd znów czeka Was dużo pracy).
- Poniżej wytyczne do samodzielnej pracy (poniższy zakres, podobnie jak w przypadku poprzedniego działu będzie obowiązywał także na sprawdzianie na koniec bieżącego, przerabianego działu (przypominam, że obowiązuje Was znajomość podstawy programowej):
  1. **KLASA 2, dział: “1. Zmiany na mapie politycznej”, tematy:**
    - “5. Podstawowe wskaźniki rozwoju krajów” (**OPERON-Vademecum: 8.7, 8.8 i 8.9**).
  2. **KLASA 2, dział: “6. Usługi”, tematy:**
    - “5. Usługi edukacyjne i finansowe” (**OPERON-Vademecum: 13.3**).

Czym jest jakość życia?

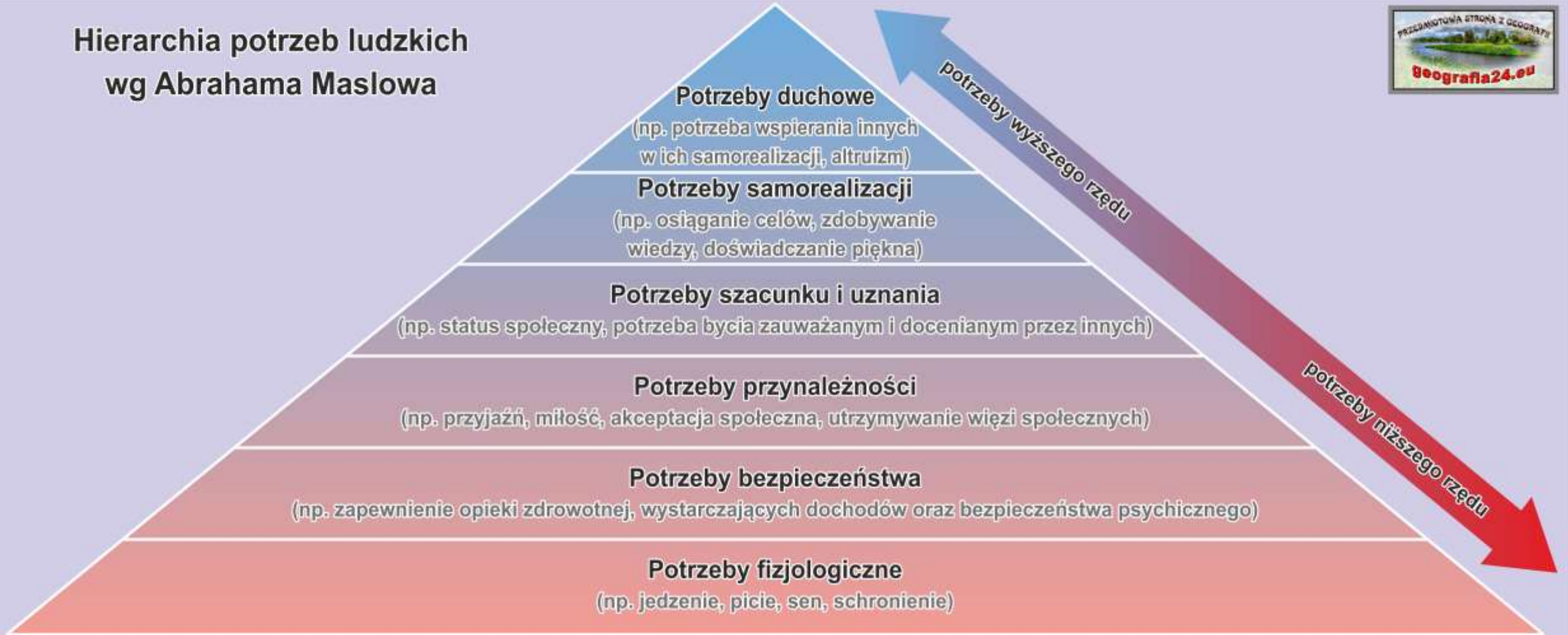
- **Jakość życia** – stopień zaspokojenia różnych potrzeb mieszkańców danego kraju czy regionu: od potrzeb fizjologicznych po potrzeby duchowe.

Hierarchia potrzeb ludzkich

- **Hierarchia potrzeb ludzkich** – została opracowana w połowie XX wieku przez **Abrahama Maslowa**.
- Teorię Maslowa najlepiej prezentuje **piramida**.
  - Zgodnie z nią warunkiem zaspokojenia potrzeb wyższego rzędu jest w pierwszej kolejności zaspokojenie potrzeb niższego rzędu.

Hierarchia potrzeb ludzkich wg Abrahama Maslowa

Czym jest jakość życia?

- **Jakość życia** analizuje się z perspektywy:
  - **subiektywnej** – jakość życia oceniana jest w oparciu o własne, subiektywne odczucia,
  - **obiektywnej** – jakość życia mierzona obiektywnymi wskaźnikami często jest nazywana **poziomem życia**.

Subiektywna ocena jakości życia

- **Subiektywna ocena jakości życia**
  - określana jest na podstawie **satysfakcji odczuwanej przez poszczególnych ludzi.**
  - Jej ocenę uzyskujemy dzięki wykorzystaniu **badania bezpośrednich, tj. ankiety i wywiady.**
  - **Najważniejszy wpływ na jakość życia wywierają na nią własne doświadczenia, aspiracje i indywidualna hierarchia potrzeb.**
  - **Tym samym osoby będące w podobnej sytuacji życiowej lub materialnej często określają jakość swojego życia zupełnie odmiennie.**

Obiektywna ocena jakości życia

- **Obiektywna ocena jakości życia** – przedstawiana jest na podstawie **precyzyjnych mierników** oraz **wskaźników opisujących poziom zaspokojenia potrzeb ludności**.
  - **Badania wskazują, że największy wpływ na nią dochody, warunki mieszkaniowe oraz sytuacja rodzinna i zawodowa.**

Kategorie obiektywnej oceny jakości życia

Kategoria	Powiązanie z potrzebami	Przykładowe wskaźniki
Dobrobyt materialny (standard życia)	Odpowiednie zarobki i oszczędności pozwalają zaspokoić główne potrzeby biologiczne (np. umożliwiają zakup jedzenia), dają poczucie bezpieczeństwa i ułatwiają zaspokojenie potrzeb wyższego rzędu.	<ul style="list-style-type: none"> • PKB per capita • DNB (dochód narodowy brutto) per capita • średnia wysokość zarobków • średnie wydatki w gospodarstwach domowych
Stabilność polityczna, niska przestępczość	Brak wojen i konfliktów i niski poziom przestępczości ułatwiają zaspokajanie potrzeb bezpieczeństwa, a także różnych potrzeb wyższego rzędu.	<ul style="list-style-type: none"> • wskaźniki przestępczości • liczba napięć etnicznych i demonstracji politycznych
Dostępność i jakość usług zdrowotnych	Odpowiednia opieka medyczna pozwala utrzymać stan organizmu w dobrej kondycji, a to z kolei ułatwia zaspokajanie potrzeb biologicznych, bezpieczeństwa, a także różnych potrzeb wyższego rzędu.	<ul style="list-style-type: none"> • oczekiwana długość trwania życia • umieralność niemowląt • liczba lekarzy przypadająca na 10 tys. osób
Dostępność i jakość usług edukacyjnych	Edukacja umożliwia uzyskanie poprawy statusu społecznego i zaspokojenia potrzeby samorealizacji oraz zwiększa szanse na bezpieczeństwo ekonomiczne.	<ul style="list-style-type: none"> • wskaźnik analfabetyzmu • średnia liczba lat edukacji mieszkańców w wieku 25 lat i starszych

Kategorie obiektywnej oceny jakości życia

Kategoria	Powiązanie z potrzebami	Przykładowe wskaźniki
Jakość relacji społecznych	Przynależność do grup czy organizacji społecznych sprzyja zaspokajaniu potrzeb przynależności, szacunku i uznania.	<ul style="list-style-type: none"> • frekwencja wyborcza • liczba organizacji • członkostwo w partiach, organizacjach, stowarzyszeniach, grupach religijnych
Sposób funkcjonowania instytucji publicznych oraz zarządzania państwem	Zaufanie do rządu i instytucji publicznych warunkuje poczucie bezpieczeństwa oraz sprzyja zaspokajaniu potrzeb wyższego rzędu.	<ul style="list-style-type: none"> • wskaźniki dobrego rządzenia (WGI) • zasoby profesjonalnych kadr urzędniczych
Poziom nierówności ekonomicznych	Duże nierówności ograniczają realną możliwość awansu społecznego, osłabiają więzi społeczne i sprzyjają przestępczości, a to z kolei zmniejsza poczucie bezpieczeństwa.	<ul style="list-style-type: none"> • miary nierówności w dochodach:<ul style="list-style-type: none"> • współczynnik Giniego • współczynnik Atkinsona

Kategorie obiektywnej oceny jakości życia

Kategoria	Powiązanie z potrzebami	Przykładowe wskaźniki
Równość płci	W wielu państwach kobietom trudniej realizować potrzeby szacunku, uznania i samorealizacji niż mężczyznom.	<ul style="list-style-type: none"> • wykształcenie kobiet i mężczyzn • różnica w zarobkach kobiet i mężczyzn
Wolność osobista i polityczna	Wpływa na możliwość zaspokajania potrzeb samorealizacji, szacunku i uznania.	<ul style="list-style-type: none"> • wskaźnik wolności • indeks wolności człowieka
Jakość środowiska przyrodniczego	Czyste środowisko jest kluczowe do realizacji wielu potrzeb, od fizjologicznych i bezpieczeństwa (np. zdrowa żywność, bezpieczeństwo od klęsk żywiołowych) po potrzeby samorealizacji.	<ul style="list-style-type: none"> • wskaźniki stopnia zanieczyszczenia powietrza, wód i gleb • wskaźniki zużycia zasobów

Zróżnicowanie obiektywnej oceny jakości życia na świecie

- W celu określenia obiektywnej oceny jakości życia, należy się odwołać do różnych jej aspektów.
  - W międzynarodowych porównaniach najczęściej stosuje się syntetyczne **wskaźniki jakości życia** obliczane na podstawie kilku wskaźników cząstkowych, np.:
    - **wskaźnik rozwoju społecznego (HDI)**,
    - **wielokryterialny wskaźnik ubóstwa (MPI)**.

Wskaźnik rozwoju społecznego (HDI – Human Development Index)

- **Wskaźnik rozwoju społecznego (HDI – Human Development Index)** – został stworzony w celu uzyskania prawdziwego obrazu poziomu życia ludności poszczególnych państw lub regionów.
  - Został on wprowadzony przez ONZ w 1993 r. do powszechnych porównań.
  - Lista państw świata wg wskaźnika rozwoju społecznego jest obecnie tworzona na podstawie miernika HDI badającego następujące wskaźniki (wskaźnik ten był już kilkakrotnie modyfikowany):
    - oczekiwana długość trwania życia w momencie urodzenia,
    - poziom analfabetyzmu i wskaźnik umiejętności czytania ze zrozumieniem,
    - poziom edukacji – średnia liczba lat edukacji ludności w wieku 25 lat i starszych,
    - oczekiwana liczba lat edukacji dzieci rozpoczynających proces kształcenia,
    - dochód narodowy (w dolarach USD) przypadający na 1 mieszkańca, liczony wg parytetu siły nabywczej waluty (PSNW).

Wskaźnik rozwoju społecznego (HDI – Human Development Index)

- Wskaźnik rozwoju społecznego (HDI) – bierze więc pod uwagę trzy kategorie obiektywnej oceny jakości życia:
  - dobrobyt materialny (oceniany jako dochód narodowy per capita (w dolarach USD),
  - jakość usług zdrowotnych,
  - jakość usług edukacyjnych.

Wskaźnik rozwoju społecznego (HDI – Human Development Index) z 2021 roku

- W raporcie **HDI** (Human Development Index) państwa zostały przyporządkowane do jednej z czterech kategorii:
  - **państwa bardzo wysoko rozwinięte** (pierwsze 66 państwa; **wartości HDI: 0,8 i więcej**),
    - np. Szwajcaria (1), Norwegia (2), Islandia (3), Hongkong (4), Australia (5), Dania (6), Szwecja (7), Irlandia (8), Niemcy (9), Holandia (10), Finlandia (11), Singapur (12), Nowa Zelandia (13), Kanada (15), Wielka Brytania (18), Stany Zjednoczone (21), Francja (28), Grecja (33), **Polska (34)**, Arabia Saudyjska (35), Rosja (52), Rumunia (53), Białoruś (60);
  - **państwa wysoko rozwinięte** (miejsca 67-115; **wartości HDI: 0,7 – 0,799**),
    - np. Bułgaria (68), Ukraina (77), Chiny (79), Meksyk (86), Brazylia (87), Indonezja (114);
  - **państwa średnio rozwinięte** (miejsca 116-159; **wartości HDI: 0,55 – 0,699**),
    - np. Filipiny (116), Bangladesz (129), Indie (132), Kenia (152);
  - **państwa słabo rozwinięte** (miejsca 160-191; **wartości HDI: 0,549 i mniej**),
    - np. Pakistan (161), Nigeria (163), Afganistan (180), Gwinea (182), Jemen (183), Burkina Faso (184), Mozambik (185), Mali (186), Burundi (187), Republika Środkowoafrykańska (188), Niger (189), Czad (190) i Sudan Południowy (191).

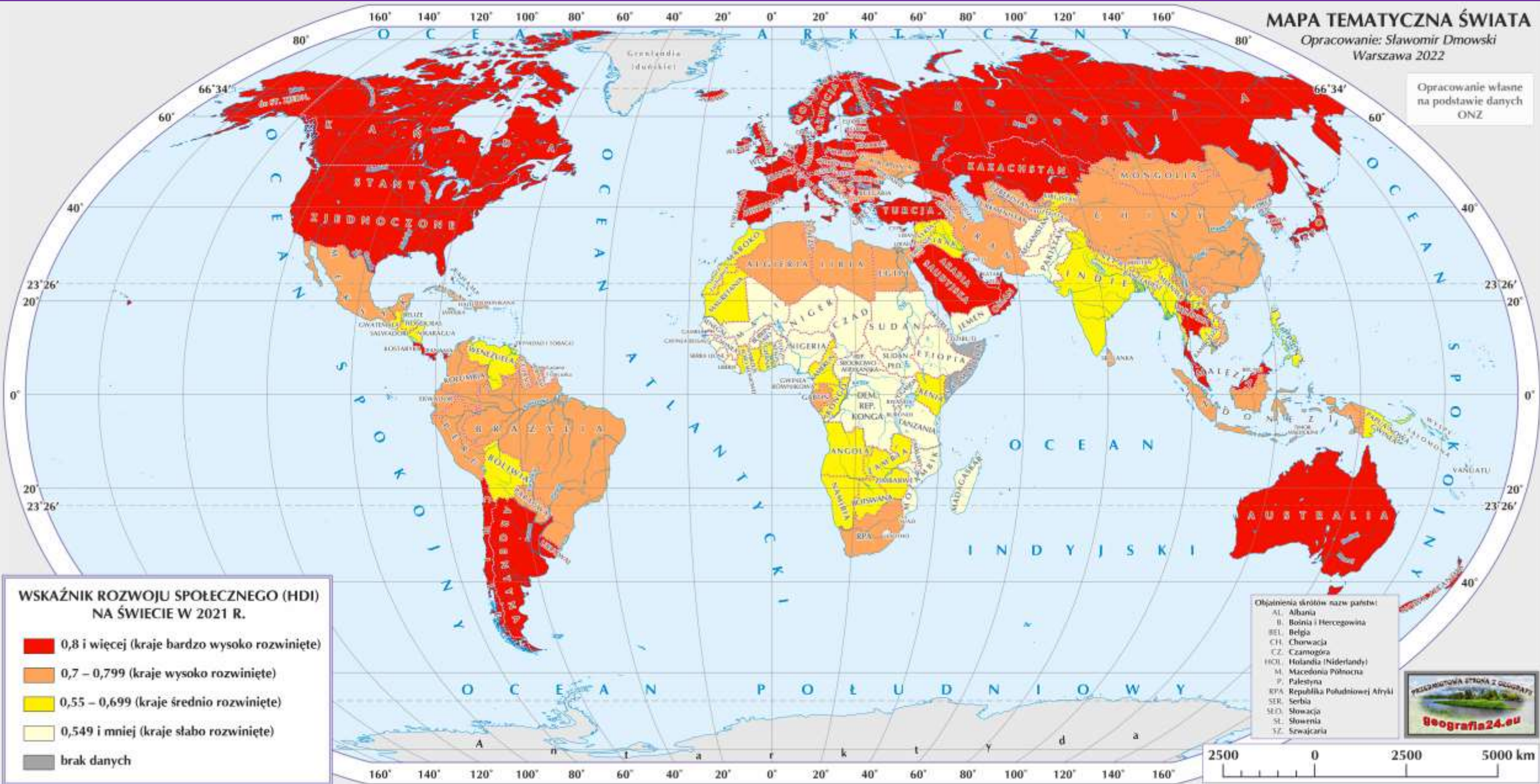

Wskaźnik rozwoju społecznego (HDI – Human Development Index) z 2021 roku

MAPA TEMATYCZNA ŚWIATA

Opracowanie: Sławomir Dmowski
Warszawa 2022

Opracowanie własne
na podstawie danych
ONZ

Wielokryterialny wskaźnik ubóstwa (MPI – **M**ultidimensional **P**overty **I**ndex)

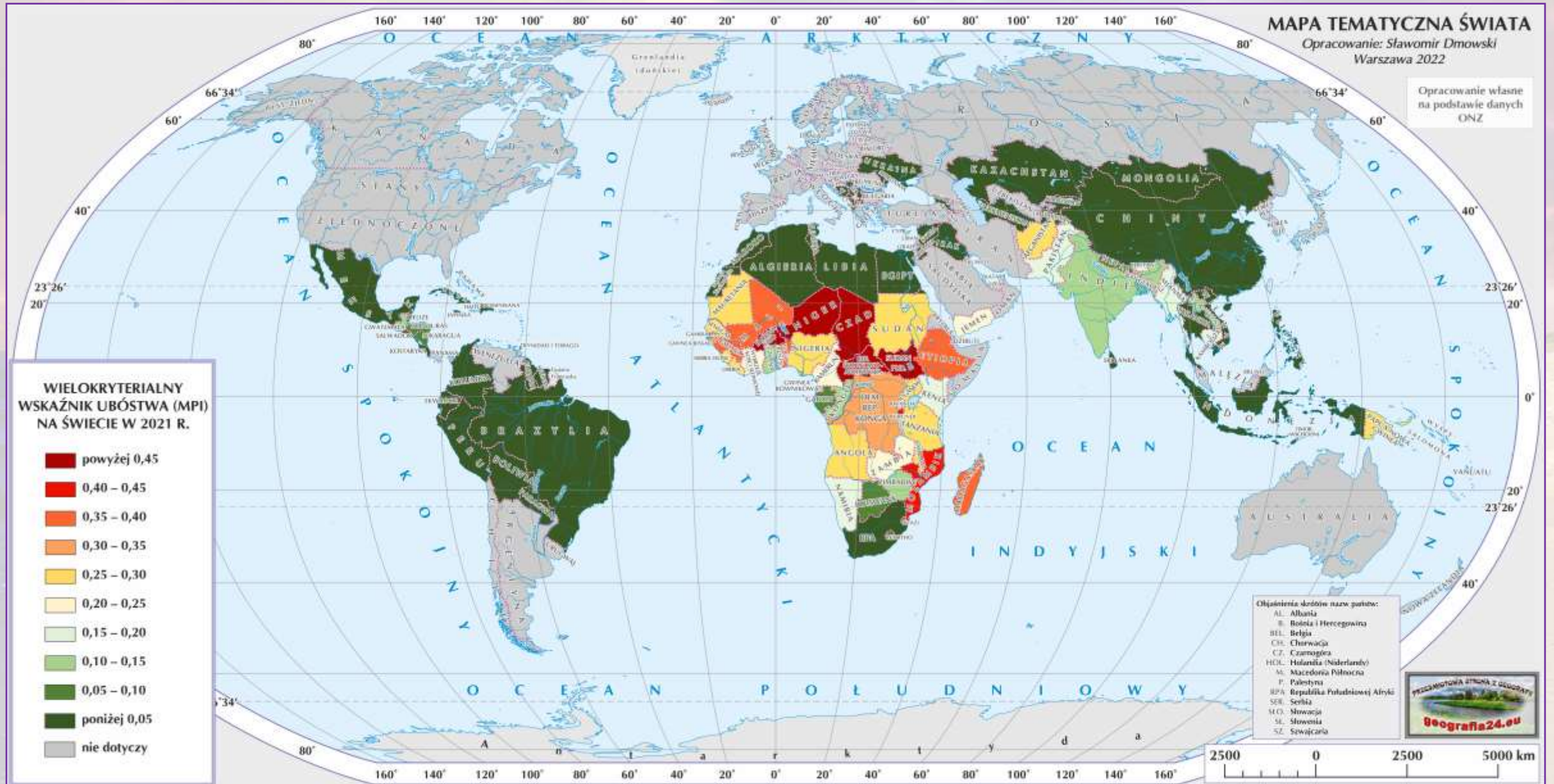
- **MPI – wielokryterialny wskaźnik ubóstwa** (Multidimensional Poverty Index), obliczany jest przez ONZ tylko dla krajów o najniższych wartościach wskaźnika rozwoju społecznego HDI.
  - Najważniejszym celem tego wskaźnika jest wskazanie **odsetka osób** będącego w danym kraju w “biedzie”.
  - Przy jego wyliczaniu bierze się pod uwagę **10 wskaźników** dotyczących **zdrowia, edukacji i standardu życia**.

Wielokryterialny wskaźnik ubóstwa (MPI – Multidimensional Poverty Index) w 2021 r.

- Najwyższą wartością wskaźnika MPI (najgorszą sytuacją) odznaczają się przede wszystkim kraje Afryki Środkowej.

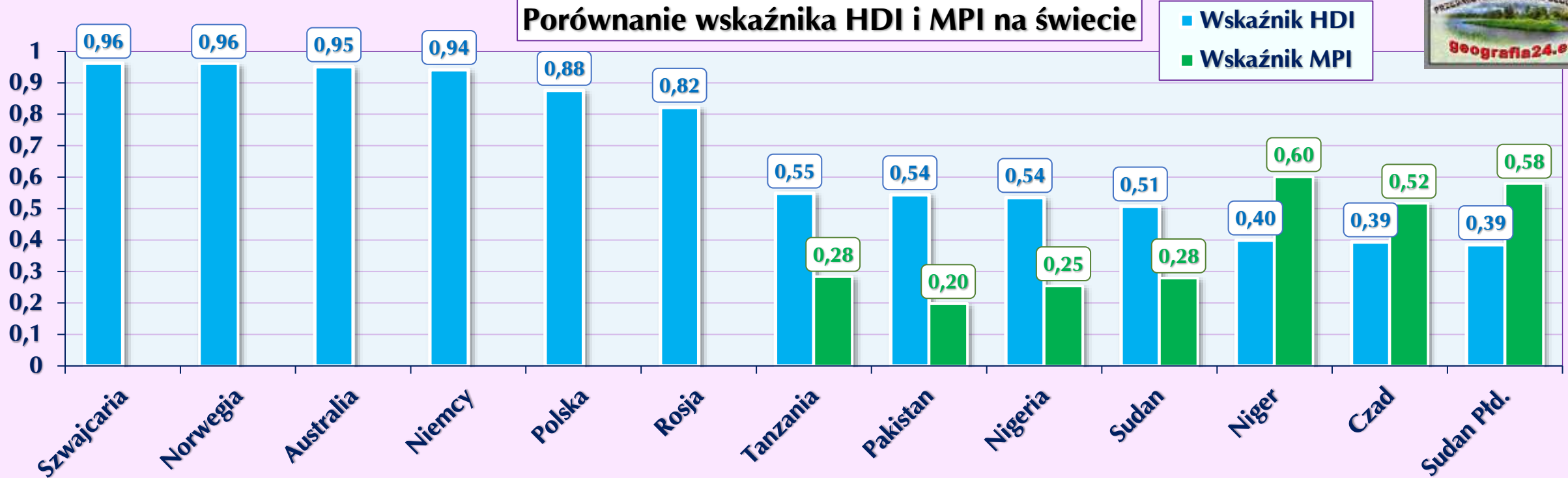

Zróżnicowanie wartości HDI i MPI na świecie

- Zróżnicowanie wskaźników obiektywnej oceny jakości życia na świecie wynika w przede wszystkim z różnic w poziomie rozwoju gospodarczego poszczególnych krajów lub regionów.
  - Wysokie wartości HDI są charakterystyczne do państw o wysokim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, których mieszkańcy mogą zaspokajać nie tylko swoje podstawowe potrzeby, m.in. zdrowotne czy edukacyjne, ale także tzw. potrzeby wyższego rzędu.
  - Z kolei niskie wartości HDI i wysokie MPI obserwujemy w krajach słabo rozwiniętych.
    - Większość zamieszkujących je ludzi zmagają się z ubóstwem, utrudnionym dostępem do żywności i usług zdrowotnych oraz z poczuciem zagrożenia.

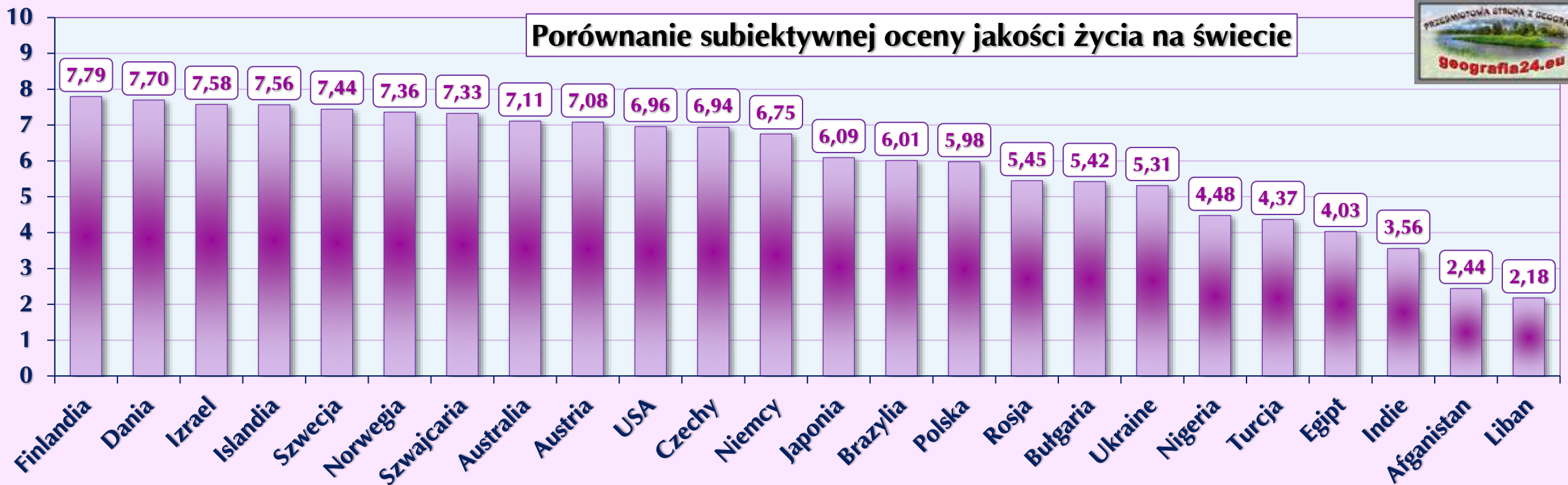
Porównanie wskaźnika HDI i MPI na świecie

Subiektywna ocena jakości życia (WHR – World Happiness Report)

- Subiektywna ocena jakości życia na świecie jest corocznie opracowywana w ramach raportu pt. “World Happiness Report (WHR)”.
- W ocenie końcowej raport bierze pod uwagę wyniki uzyskiwane na podstawie badań ankietowych, które są przeprowadzane w prawie 150 krajach (w niektórych krajach badania prowadzone są rzadziej lub w ogóle).
- Ankietowani oceniają jakość swojego obecnego życia w skali od 0 (najniższa ocena) do 10 (najwyższa ocena).
- Najniższe oceny jakości życia (WHR) wystawiają mieszkańcy krajów Afryki Subsaharyjskiej i Azji Południowej;
  - Najwyższe oceny jakości życia (WHR) notujemy wśród mieszkańców państw Ameryki Północnej, północnej i zachodniej części Europy (szczególnie Skandynawii) oraz dla Australii i Nowej Zelandii.

Subiektywna ocena jakości życia (WHR – World Happiness Report) na świecie

MAPA TEMATYCZNA ŚWIATA

Opracowanie: Sławomir Dmowski
Warszawa 2022

Opracowanie własne
na podstawie danych
WHR 2022

WSKAŹNIK SUBIEKTYWNEJ
OCENY JAKOŚCI ŻYCIA
MIESZKAŃCÓW PAŃSTW
W 2021 R.

- powyżej 7,5
- 7,0 – 7,5
- 6,5 – 7,0
- 6,0 – 6,5
- 5,5 – 6,0
- 5,0 – 5,5
- 4,5 – 5,0
- 4,0 – 4,5
- 3,0 – 4,0
- poniżej 3,0
- brak danych

Objęcia skrótów nazw państw:
AL, Albania
B, Bośnia i Hercegowina
BEL, Belgia
CH, Chorwacja
CZ, Czeskoczechosłowacja
HOL, Holandia (Niderlandy)
M, Macedonia Północna
P, Palestyna
RPA, Republika Południowej Afryki
SER, Serbia
SLO, Słowacja
SL, Słowenia
SZ, Szwajcaria

2500 0 2500 5000 km

Przyczyny zróżnicowania jakości życia na świecie

- **Przyczyny zróżnicowania jakości życia** na świecie są bardzo różne, zależne od różnych czynników, związanych z poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego poszczególnych państw lub regionów.
  - Wpływa on przede wszystkim na:
    - wysokość dochodów i możliwość nabycia różnych dóbr,
    - warunki mieszkaniowe,
    - rynek pracy i możliwość wyboru zawodu,
    - dostęp do usług (m.in. publicznych, edukacyjnych, zdrowotnych, kulturalnych).

Przyczyny zróżnicowania jakości życia na świecie

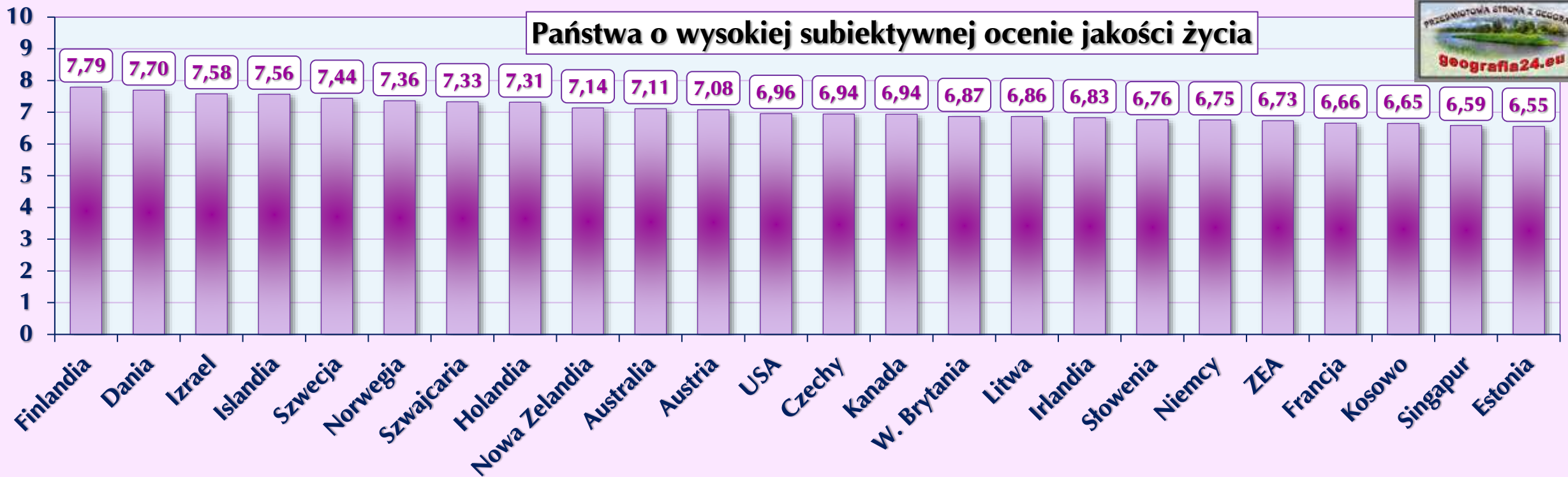
- Na subiektywną ocenę jakości życia wpływ wywierają także różne czynniki związane z otoczeniem człowieka oraz względy kulturowe, w tym np.:
  - stan środowiska przyrodniczego (m.in. zanieczyszczenie powietrza, gleb i wód),
  - relacje międzyludzkie (m.in. rodzinne, towarzyskie, zawodowe),
  - zaufanie do instytucji publicznych i społecznych oraz przynależność do różnych organizacji, w tym także lokalnych,
  - poczucie bezpieczeństwa oraz występowanie dyskryminacji na różnym tle,
  - możliwość zachowania równowagi między pracą a życiem prywatnym,
  - wartości, aspiracje, cele i możliwość dokonywania zmian w życiu (łącznie ze zmianą miejsca zamieszkania).

Państwa o wysokiej jakości życia

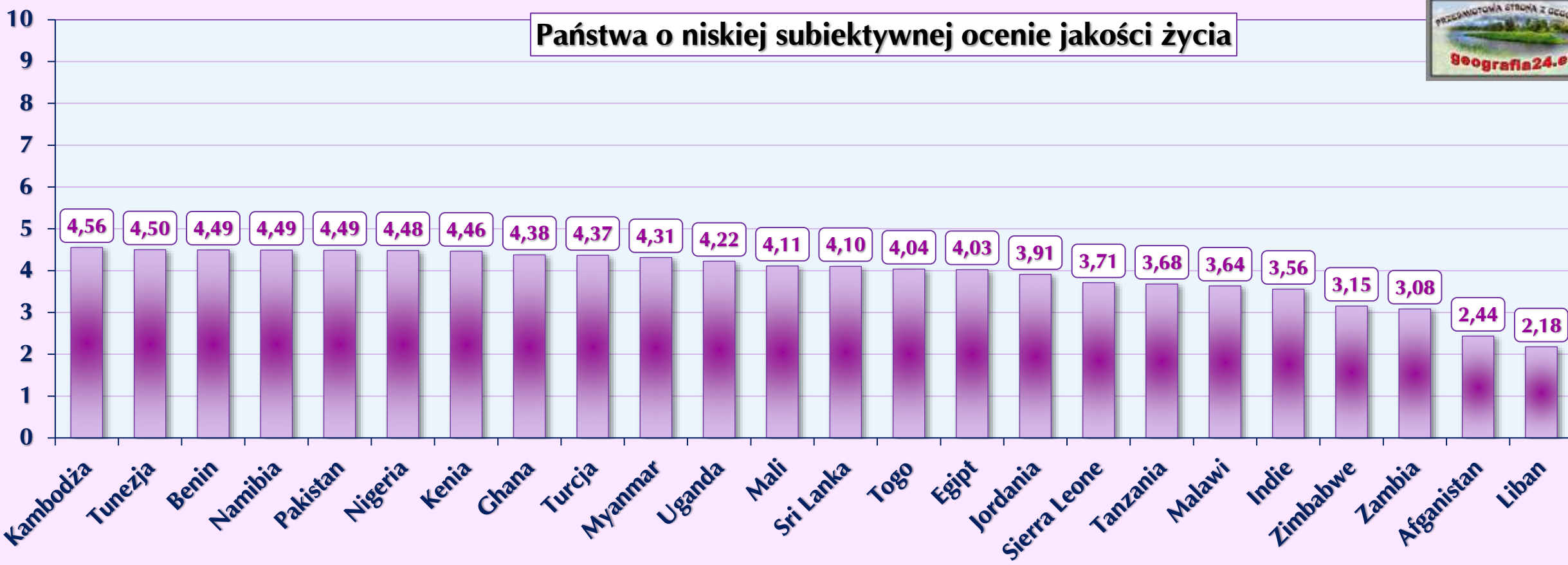
- Od wielu lat wśród krajów o szczególnie **wysokiej jakości życia** wymienia się kraje Europy Północnej.
  - Są one uznawane za kraje opiekuńcze, ponieważ dążą do zapewnienia swoim mieszkańcom możliwie wysokiego bezpieczeństwa socjalnego – w państwach tych obserwujemy:
    - bardzo wysoki poziom rozwoju społeczno-ekonomicznego,
    - dobrze rozwinięte usługi edukacyjne, zdrowotne i socjalne (występuje sprawnie działający system opieki społecznej),
    - równość płci oraz małe różnice między dochodami uzyskiwanymi przez kobiety i mężczyzn,
    - zaufanie do innych ludzi przy jednoczesnym poczuciu własnej wolności,
    - zaufanie do instytucji państwowych i społecznych oraz bardzo niski poziom korupcji.

Państwa o niskiej jakości życia

- **Niską jakością życia** odznaczają się państwa:
  - o najniższym dochodzie narodowym na osobę, w których powszechnymi problemami są przede wszystkim ubóstwo oraz utrudniony dostęp do żywności, usług edukacyjnych i związanych z ochroną zdrowia (np. Niger, Czad),
  - ogarnięte konfliktami zbrojnymi wyniszczającymi społeczeństwo i gospodarkę,
    - np. Sudan Południowy, Syria, w których występują wojny domowe.

Regionalne zróżnicowanie jakości życia na świecie

- **Jakość życia jest często także bardzo silnie zróżnicowana w obrębie poszczególnych państw świata.**
- **I tak, w krajach słabo i średnio rozwiniętych gospodarczo jakość życia w miastach (obserwujemy tu silniejszy rozwój przemysłu i usług) jest zwykle wyższa niż na obszarach wiejskich, gdzie ludność trudni się głównie rolnictwem.**
  - **Na terenach zurbanizowanych miast mieszkańcy osiągają wyższe zarobki.**
    - **Występuje tu lepiej rozwinięta infrastruktura techniczna, komunikacyjna i społeczna oraz jest lepszy dostęp do usług.**
- **Z kolei w krajach wysoko rozwiniętych różnice między miastem a wsią się zacierają.**
  - **Bardzo często nawet mieszkańcy obszarów wiejskich oceniają swoje życie lepiej niż mieszkańcy miast.**
    - **Wynika to przede wszystkim z lepszych parametrów środowiskowych – czystszy środowiska i mniejszego zanieczyszczenia.**

Konsekwencje zróżnicowania jakości życia na świecie

- Stopień zaspokojenia potrzeb warunkuje samopoczucie, relacje rodzinne i społeczne, a także życie zawodowe.
- Niska lub niezadowalająca jakość życia może prowadzić ludzi do podejmowania różnych działań, w tym:
  - **działań konstruktywnych**, np.:
    - podnoszenie kwalifikacji,
    - poszerzanie wiedzy,
    - utrzymywanie pozytywnych relacji międzyludzkich;
  - **działań destruktywnych** (wynikające zwykle z poczucia niesprawiedliwości), np.:
    - wyrażanie radykalnych poglądów,
    - popadanie w uzależnienia,
    - popełnianie przestępstw.

Wpływ zróżnicowania jakości życia na migracje ludności świata

- Dysproporcje w jakości życia mieszkańców różnych państw lub ich regionów są najważniejszą zwykle przyczyną migracji wewnętrznych i zagranicznych (prowadzi do tzw. migracji ekonomicznych).
  - I tak na świecie obserwujemy przemieszczanie się mieszkańców z państw (regionów) o niższym poziomie rozwoju społeczno-ekonomicznego do krajów (regionów), w których ten poziom jest wyższy.

KONIEC

**Materiały pomocnicze do nauki
Opracowane w celach edukacyjnych (niekomercyjnych)**

Opracowanie i redakcja: *Sławomir Dmowski*
Kontakt: *kontakt@geografia24.eu*

**WSZELKIE PRAWA ZASTRZEŻONE
- KOPIOWANIE ZABRONIONE -**